

Nowotwór nie ujawnia się od razu – jak zapobiegać zagrożeniom w pracy?

Europejski Tydzień Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Nowotwory stanowią w Polsce narastający problem zdrowotny, społeczny i ekonomiczny. W 2016 odnotowano ponad 164 tys. przypadków nowych zachorowań i niemal 100 tys. zgonów z ich powodu. W porównaniu do 2015 roku to około 1 tys. przypadków więcej¹. Wśród przyczyn chorób nowotworowych jedną z najczęstszych jest narażenie na substancje chemiczne o działaniu rakotwórczym w środowisku pracy i życia człowieka. Skutki narażenia na kancerogeny – czyli czynniki rakotwórcze – nie ujawniają się od razu. Mogą wystąpić po kilkudziesięciu latach od pierwszego kontaktu z tymi czynnikami – okres ten w zależności od rodzaju nowotworu może wynosić 25, a nawet 45 lat. Z tego powodu zawodowe podłoże zachorowań na nowotwory jest często niedostrzegane przez lekarzy diagnozujących, jak i samych pracowników.

Mając na uwadze niepokojące statystyki dotyczące chorób nowotworowych oraz wiedzę opartą na badaniach naukowych Komisja Europejska aktualizuje dyrektywę dotyczącą ochrony pracowników przed zagrożeniami m.in. ze strony czynników rakotwórczych², ustalając wartości dopuszczalnych poziomów narażenia zawodowego dla substancji rakotwórczych tzw. BOELVs, obowiązujące we wszystkich państwach UE. Trzy nowe dyrektywy zmieniające dyrektywę 2004/37/WE ustaliły wartości BOELVs dla 24 substancji rakotwórczych. **Na początku 2020**

roku do rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy zostaną wprowadzone nowe lub zmienione wartości NDS dla wszystkich substancji chemicznych z ustalonymi wartościami BOELVs.

Zawodowe narażenie na niebezpieczne chemikalia jest przyczyną nie tylko nowotworów, ale także chorób układu oddechowego, krążenia czy nerwowego oraz alergii. **To najistotniejsze przyczyny zwolnień chorobowych, a często także trwałej niezdolności do pracy.** Konsekwencją są wysokie koszty społeczne i poważne obciążenie budżetu państwa z tytułu leczenia, rehabilitacji i wypłat świadczeń finansowych. Tymczasem liczba substancji chemicznych stosowanych w procesach pracy wciąż rośnie. Dlatego tak duże znaczenie ma zachowywanie oraz przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy – **od 21 do 25 października w krajach UE obchodzony jest więc Europejski Tydzień Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy.**

¹ http://onkologia.org.pl/wp-content/uploads/Nowotwory_2016.pdf (data dostępu: 21.10.2019 r.)

² Dyrektywa 2004/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagenów podczas pracy

O ile każdy może być okresowo narażony na działanie czynników rakotwórczych w życiu codziennym – o tyle wykonywanie niektórych prac i zawodów powoduje, że narażenie to występuje każdego dnia przez wiele lat, a niebezpieczne substancje występują w środowisku pracy zazwyczaj w większych stężeniach.

– *Praca w narażeniu na substancje chemiczne może być przyczyną zmian w stanie zdrowia pracownika. **Pracownicy nawet 38% przedsiębiorstw na terenie Unii Europejskiej są narażeni na działanie chemikaliów i czynników biologicznych**³. Może to prowadzić do wielu groźnych chorób. Tym bardziej **kluczowe jest stosowanie odpowiednich środków prewencji**. Należy przestrzegać wartości dopuszczalnych stężeń na stanowiskach pracy, ograniczać stosowanie substancji rakotwórczych, mutagennych, reprotoksycznych czy endokrynnych w miejscu pracy i zastępować niebezpieczne chemikalia takimi, które są co najmniej mniej niebezpieczne dla zdrowia pracownika. Istotne jest także stosowanie substancji w układach zamkniętych lub odpowiedniej wentylacji oraz wprowadzanie środków organizacyjnych, np. skrócenie czasu pracy w narażeniu na substancje chemiczne. W tym zakresie wiele zależy od pracodawców i służby BHP. Sami pracownicy także powinni dbać o przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz o prawidłowe stosowanie środków ochrony indywidualnej, które skutecznie chronią zdrowie i życie. Obchodzony co roku **Europejski Tydzień Bezpieczeństwa i Zdrowia Pracy** ma na celu podniesienie świadomości pracowników i pracodawców na temat zagrożeń związanych z pracą, ale także sposobów ochrony i zapobiegania problemom* – mówi **dr Małgorzata Pośniak z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego**.

Czynniki kancerogenne, podobnie jak inne substancje chemiczne, wchłaniają się do organizmu pracownika najczęściej przez układ oddechowy i skórę. Droga pokarmowa jest przeważnie związana z nierozważnym zachowaniem pracowników, np. spożywaniem posiłków lub paleniem papierosów bez uprzedniego umycia rąk, czasem nawet na stanowisku pracy, na którym występuje czynnik rakotwórczy.

– **Kancerogeny – nawet w bardzo małych ilościach – mogą stanowić ryzyko dla zdrowia.** Im większe stężenie substancji o właściwościach kancerogennych i dłuższy czas narażenia, tym ryzyko powstania nowotworu jest większe. W niektórych sytuacjach zawodowych pracownicy są narażeni na dwa lub więcej czynników rakotwórczych jednocześnie. Może wystąpić wtedy skutek synergistyczny pomiędzy składnikami mieszaniny i jej działanie może być silniejsze niż suma działania każdego z czynników – zwraca uwagę **dr Małgorzata Pośniak**.

Przykładami substancji o działaniu rakotwórczym są m.in.:

- **azbest** – materiał wykorzystywany w budownictwie, wciąż obecny mimo obowiązujących przepisów zakazujących jego stosowanie. Na właścicielach budynków spoczywa obowiązek usunięcia azbestu do końca 2032 r., a na jego działanie mogą być narażeni pracownicy zajmujący się tym procesem;
- **aminy aromatyczne, benzen, chlorek winylu, formaldehyd** – organiczne substancje chemiczne wykorzystywane w przemyśle;
- **cytostatyki** – leki stosowane w chemioterapii;
- **thorotrast** – substancja używana jako kontrast w analizie rentgenowskiej;
- **wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (antracen, benzopireny), aminy aromatyczne, nitrozaminy** – substancje zawarte np. w dymie papierosowym;
- **aflatoksyna** - toksyna wytwarzana przez pleśń
- **arsen, chrom(VI), kadm, nikiel** – metale ciężkie i ich związki nieorganiczne występujące w hutnictwie, w dymach spawalniczych i spalinach silników
- **krzemionka krystaliczna** - uwalniająca się w procesach pracy
- **pyły drewna** – występujące m.in. w sektorze przetwórstwa drewna

Co roku w 43 tygodniu kalendarzowym Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (EU-OSHA) i jej partnerzy we wszystkich państwach UE obchodzą Europejski Tydzień Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy. Celem

³ Drugie europejskie badanie przedsiębiorstw na temat nowych i powstających zagrożeń, ESENER, 2015

Europejskiego Tygodnia Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy jest zwiększenie świadomości na temat bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, promowanie aktywnego podejścia do prewencji i prawidłowej oceny ryzyka zawodowego. **Tegoroczny Europejski Tydzień wspiera kampanię informacyjną 2018 – 2019 pn. „Substancje niebezpieczne pod kontrolą”.**

Więcej informacji: <http://www.healthy-workplaces.eu/pl> i <http://chemia.ciop.pl>

W ramach kampanii „Substancje niebezpieczne pod kontrolą” pracodawcy i pracownicy oraz zrzeszające ich organizacje mogą skorzystać ze wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia zdrowych i bezpiecznych warunków pracy oraz ograniczania ryzyka tam, gdzie występują zagrożenia chemiczne. Organizatorzy kampanii zachęcają do korzystania z materiałów oraz informacji dostępnych na europejskiej stronie kampanii (healthy-workplaces.eu/pl) oraz na stronie polskiej edycji kampanii (chemia.ciop.pl).

W Polsce patronat nad kampanią objęła Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Partnerem strategicznym kampanii jest Główny Inspektorat Sanitarny, a partnerem strategicznym naukowym – Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi.

Kontakt:

Wioleta Klimaszewska Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Krajowy Punkt Centralny Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy; ul. Czerniakowska 16, 00-701 Warszawa, www.ciop.pl;

wioleta.klimaszewska@ciop.pl

Eliza Misińska, Magdalena Okrzeja, Małgorzata Dębińska GENESIS PR; email: euosha@genesispr.pl